

Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2025. gada 3. septembrī

Senāts šādā sastāvā: senators referents Māris Leja, senatores Sandra Kaija un Inese Laura Zemīte

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Dienvidlatgales prokuratūras prokurores Nadeždas Grebeņukas kasācijas protestu par Latgales apgabaltiesas 2024. gada 20. augusta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Latgales rajona tiesas 2024. gada 13. februāra spriedumu

[1.1] /Persona A/ (/Persona A/), dzimis /Datums/,

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 285.¹ panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem 6 mēnešiem un izraidīšanu no Latvijas Republikas, nosakot iecelšanas aizliegumu uz 5 gadiem.

[2] Ar Latgales rajona tiesas 2024. gada 13. februāra spriedumu /Persona A/ atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 285.¹ panta trešās daļas par apzinātu vairāk nekā piecu personu nodrošināšanu ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijā Republikā mantkārīgā nolūkā.

[3] Ar Latgales apgabaltiesas 2024. gada 20. augusta spriedumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar Dienvidlatgales prokuratūras prokurores N. Grebeņukas apelācijas protestu un apsūdzētā /Persona A/ apelācijas sūdzību, Latgales rajona tiesas 2024. gada 13. februāra spriedums atcelts daļā par apsūdzētajam noteikto sodu.

/Persona A/ sodīts pēc Krimināllikuma 285.¹ panta trešās daļas ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem 3 mēnešiem.

Pārējā daļā Latgales rajona tiesas 2024. gada 13. februāra spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par apelācijas instances tiesas spriedumu Dienvidlatgales prokuratūras prokurore N. Grebeņuka iesniegusi kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt to pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā.

Savu lūgumu prokurore pamatojusi ar šādiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa pārkāpusi Krimināllikuma 46. panta 3.¹ daļu, jo, nosakot sodu, nav izvērtējusi apstākļus, kas raksturo apsūdzētā izdarīto noziedzīgo nodarījumu un tā radīto kaitējumu – noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā, nodrošinot ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijā Republikā lielam

personu skaitam laikā, kad bija izsludināts pastiprināts robežapsardzības sistēmas darbības režīms –, un tādējādi noteikusi nesamērīgu mīkstu sodu, kas nesasniedz Krimināllikuma 35. pantā noteikto soda preventīvo mērķi. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka nelegālo migrantu nelikumīga pārvietošana valsts teritorijā ne tikai apgrūtina valsts robežas apsardzībā iesaistīto iestāžu darbību nelikumīgi valsts robežu šķērsojušu personu konstatēšanā, bet arī sekmē neidentificētu personu (piemēram, ar teroristiskām organizācijām saistītu vai ārvalstu specdienestu aģentu) nekontrolētu pārvietošanos Eiropas Savienības teritorijā. Turklāt šādu personu masveida pārvietošana pa valsts teritoriju rada paaugstinātu apdraudējumu ar likumu aizsargātām interesēm, apdraud Latvijas valsts un Eiropas Savienības drošību, kā arī sekmē un atbalsta Baltkrievijas realizētā hibrīdapdraudējuma īstenošanu, destabilizē tiesisko kārtību un rada būtisku sabiedrības un valsts drošības apdraudējumu. Noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nelegālo migrantu iekļūšana Latvijas Republikas teritorijā un viņu turpmākā pārvietošanās valsts teritorijas iekšienē bija sevišķi nozīmīga problēma.

[4.2] Apelācijas instances tiesa sprieduma motīvu daļā norādījusi, ka apsūdzētais ir atbrīvojams no procesuālo izdevumu samaksas par juridisko palīdzību, sedzot tos no valsts līdzekļiem, tomēr minēto lēmumu sprieduma rezolutīvajā daļā nav ietvērusi. Tādējādi apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 528. panta pirmās daļas 12. punktu.

Motīvu daļa

[5] Senāts atzīst, ka Latgales apgabaltiesas 2024. gada 20. augusta spriedums ir atceļams daļā par apsūdzētajam /Persona A/ noteikto sodu un šajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[5.1] Kriminālprocesa likuma 511. panta otrā daļa paredz, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Spriedums ir tiesisks un pamatots, ja tas atbilst Kriminālprocesa likuma 512. panta prasībām, tai skaitā šā panta pirmajai daļai, kas noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Šīs prasības attiecas arī uz apelācijas instances tiesas nolēmumu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 562. panta pirmo daļu tiesas izmeklēšana un tiesas debates apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 564. panta ceturtajā daļā noteikts, ka apelācijas instances tiesas nolēmuma motīvu daļā jānorāda apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, minētās tiesību normas nav ievērojusi.

[5.2] Prokurore apelācijas protestā norādījusi, ka pirmās instances tiesa, nosakot sodu un izvērtējot noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, nav ņēmusi vērā, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā un laikā, kad bija izsludināts pastiprināts robežapsardzības sistēmas darbības režīms.

Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa, nosakot sodu, šos apstākļus ir atstājusi bez ievērības, un, noraidot prokurores apelācijas protesta argumentus, norādījusi vien to, ka tiesa nevar būt pakļauta politiskajam spiedienam un piemērot sodu, neizvērtējot soda noteikšanas kritērijus un principus.

[5.3] Krimināllikuma 46. panta 3.¹ daļa noteic: ja šā likuma sevišķās daļas panta sankcija par izdarīto noziegumu paredz tikai vienu pamatsodu – brīvības atņemšanu –, nosakot tās ilgumu, ņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu, radīto kaitējumu, vainīgā personību, kā arī atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus.

Noziedzīgo nodarījumu primāri raksturo tā kaitīguma pakāpe, kas tiek likta likumdevēja veidoto sankciju pamatā un norāda uz noziedzīga nodarījuma objekta jeb apdraudētās intereses nozīmīgumu. Vienlaikus, izvērtējot noziedzīgā nodarījuma raksturu, jāizvērtē arī tie lietā konstatētie apstākļi, kas raksturo konkrēto noziegumu un

atšķir to pēc kaitīguma pakāpes no citiem tāda paša veida noziegumiem, piemēram, konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļi, veids un paņēmieni, cietušā personība, vainīgā motivācija, kvalificējošie apstākļi, noziedzīgā nodarījuma realizācijas stadija un iemesli, kas nav ļāvuši noziedzīgo nodomu realizēt līdz galam, un citi apstākļi, kas katrā atsevišķā gadījumā veido individuālu pazīmju kopumu (sk. *Liholaja V. 46. panta komentārs. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII¹nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 205. lpp.*).

Savukārt kaitējums kā noziedzīga nodarījuma rezultāts izpaužas noteiktu ar Krimināllikumu aizsargātu interešu apdraudējumā. Noziedzīgā nodarījuma izraisītās kaitīgās sekas atkarībā no noziedzīgā nodarījuma rakstura var izpausties gan kā kaitējums, kas pakļaujas izvērtēšanai un salīdzinājumam – piemēram, dažādas smaguma pakāpes miesas bojājumi, mantiskā zaudējuma apmērs u. tml. –, gan arī kā morāla, politiska vai organizatoriska rakstura kaitējums, kuru nav iespējams izteikt kādās salīdzināmās vienībās (sk. *Liholaja V.46. panta komentārs. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–XIII²nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 202. lpp.*).

No minētā izriet, ka noziedzīgā nodarījuma raksturs un radītais kaitējums ir atklāti juridiski jēdzieni, kuri tiesai, nosakot sodu, katrā gadījumā ir jāpiepilda ar saturu atbilstoši lietā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem.

[5.4] Latvijas Republikas valsts robežas likuma 35.¹ panta pirmā daļa noteic, ka, konstatējot nesamērīgi lielu nelikumīgu valsts robežas šķērsošanas vai tās mēģinājuma gadījumu skaitu, Ministru kabinets var izsludināt pastiprinātu robežapsardzības sistēmas darbības režīmu, lai nodrošinātu valsts robežas neaizskaramību un valsts apdraudējuma novēršanu.

No 2023. gada 22. jūnija likuma „Grozījums Latvijas Republikas valsts robežas likumā” likumprojekta anotācijas izriet, ka robežapsardzības sistēmas, tajā skaitā robežkontroles noteikšana, kas Eiropas Savienības ietvaros kalpo ne tikai valsts interesēm, pie kuras robežām tiek veikta robežkontrole, bet gan visu to valstu interesēm, kas piemēro Šengenas *acquis* nosacījumus par robežkontroles atcelšanu pie Savienības iekšējām robežām, ir būtisks valstu iekšējās drošības nodrošināšanas elements. Tādējādi gadījumos, kad valsts robežas režīma pārkāpumu skaits un intensitāte ilgstoši neatbilst ierastajai tiesiskajai un faktiskajai realitātei, šo pārkāpumu specifika rada nepieciešamību līdztekus jau esošajiem noteikt papildu pienākumus un ierobežojumus valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijām, fizisko un juridisko personu tiesībām un brīvībām, kā arī papildus regulēt jautājumus par valsts institūciju darbu un savstarpējās organizēšanu, papildu finansējuma piešķiršanu un citus jautājumus. Ievērojot minēto, pastiprināts robežapsardzības sistēmas darbības režīms ir speciāls tiesisks regulējums, kura mērķis ir iespējami ātri, efektīvi, koordinēti un centralizēti valsts līmenī atbilstošo reaģēt uz masveida ilgstošu valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu vai robežas nelikumīgas šķērsošanas mēģinājumiem, valsts robežas režīma pārkāpumiem (sk. 14. *Saeimas likumprojekta Nr. 277/Lp14 „Grozījumi Latvijas Republikas valsts robežas likumā” anotāciju*).

[5.5] Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa nav apšaubījusi pirmās instances tiesas atzinumu, ka noziedzīgo nodarījumu apsūdzētais izdarījis mantkārīgā nolūkā un laikā, kad bija izsludināts pastiprināts robežapsardzības sistēmas darbības režīms. Vienlaikus apelācijas instances tiesa nav atklājusi, kādēļ minētie apstākļi nav ņemami vērā, izvērtējot apsūdzētā /Persona A/ izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu.

Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa šos prokurores apelācijas protesta argumentus nav izvērtējusi, aprobežojoties vienīgi ar deklaratīvu norādi, ka tā, nosakot soda mēru, ir izvērtējusi apsūdzētā izdarītā noziedzīgā nodarījuma kaitīguma un sabiedrisko interešu apdraudējuma pakāpi, ievērojot vispārīgos soda noteikšanas principus.

Spriedumu, kurā nav izvērtēti būtiski apelācijas protesta argumenti, nevar atzīt par tiesisku un pamatotu.

[5.6] Izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesai, nosakot sodu, ir jāņem vērā turpmāk minētais.

Krimināllikuma 46. pantā paredzētie soda noteikšanas vispārīgie principi jāinterpretē tā, ka apstākļi, kas var ietekmēt piemērojamo sodu, ir vērtējami kopumā un savstarpējā saistībā. Tas nozīmē to, ka, ja lietā ir konstatēti gan apstākļi, kas var pamatot vieglāka soda noteikšanu, gan apstākļi, kas var pamatot bargāka soda noteikšanu (ne tikai atbildību mīkstinoši vai pastiprinoši), tiesai jāvērtē, kādā mērā tie savstarpēji kompensē viens otra ietekmi vai arī kāda apstākļu grupa gūst pārsvaru. Turklāt šajā kopvērtējumā izšķirošs ir nevis tas, kura apstākļu grupa ir lielāka skaita ziņā, bet gan katras grupas nozīmīgums pēc būtības.

Šāda pieeja ir piemērojama atsevišķi gan soda veida, gan soda mēra noteikšanā (sk. Krimināllikuma 46. panta otro un trešo daļu), ja vien nav konstatēti Krimināllikuma 46. panta 3.¹ daļas nosacījumi – likuma sevišķās daļas panta sankcija par izdarīto noziegumu paredz tikai vienu pamatsodu.

Ja tiesa ir konstatējusi apstākļus, kas var pamatot bargāka soda piemērošanu, kā tas ir izskatāmajā lietā – noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā un laikā, kad bija izsludināts pastiprināts robežapsardzības sistēmas režīms –, tiem ir jābūt izvērtētiem kopsakarā ar pārējiem sodu ietekmējošiem apstākļiem. Tikai pēc visu sodu ietekmējošo apstākļu kopvērtējuma tiesa var pamatoti noteikt piemērojamā soda mēru.

[5.7] Senāts jau iepriekš ir norādījis, ka pamatojuma princips ir viens no procesuālā taisnīguma nodrošināšanas līdzekļiem, un atbilstoši tam tiesai ir pienākums motivēt savu nolēmumu. Kriminālprocesa likuma prasība par motivētu nolēmumu ir ievērojama, ja tiesa ir motivējusi visus būtiskos atzinumus, kuriem ir nozīme lietas taisnīgā izspriešanā, un motīvu izklāsta apjoms ļauj saprast, kā tiesa nonākusi pie šiem atzinumiem. Motīvu norādīšana tiesas nolēmumā ir viens no līdzekļiem, kas izslēdz tiesas patvaļas iespējamību un ļauj personai pārliecināties, ka tā ir uzklauzīta un tās sniegtie argumenti ir izvērtēti (*Senāta 2022. gada 5. jūlija lēmuma lietā Nr. SKK-1/2022, [ECLI:LV:AT:2022:0705.11816006914.4.L](#), 18. punkts*).

Apelācijas instances tiesas pieļautie Kriminālprocesa likuma 511. panta otrās daļas, 512. panta otrās daļas un 564. panta ceturtās daļas pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē un ir noveduši pie nelikumīga nolēmuma daļā par apsūdzētajam /Persona A/ noteikto sodu. Šī iemesla dēļ apelācijas instances tiesas spriedums šajā daļā ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[6] Kriminālprocesa likuma 528. pantā noteiktas prasības notiesājoša sprieduma rezolutīvās daļas saturam. Minētās likuma normas pirmās daļas 12. punkts noteic, ka notiesājoša sprieduma rezolutīvajā daļā norāda tiesas lēmumu par advokāta darba samaksas piedziņu no apsūdzētā vai par viņa atbrīvošanu no tās.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, taisot spriedumu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 528. panta 12. punkta prasības, jo, lai arī nolēmuma motīvu daļā norādījusi savus apsvērumus apsūdzētā /Persona A/ atbrīvošanai no procesuālo izdevumu samaksas, sedzot tos no valsts līdzekļiem, sprieduma rezolutīvajā daļā savu lēmumu šajā jautājumā nav norādījusi.

Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesai, izskatot lietu atkārtoti Kriminālprocesa likuma 53. nodaļas kārtībā, ir jāizpilda arī šā likuma 528. panta 12. punkta prasības.

[7] Ar apelācijas instances tiesas spriedumu atstāts negrozīts /Persona A/ piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums.

Senāts atzīst, ka apsūdzētajam noteiktā drošības līdzekļa – apcietinājums – piemērošana turpināma. Piemērotais drošības līdzeklis izskatāmajā lietā atzīstams par pamatotu un samērīgu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts
nolēma

atcelt Latgales apgabaltiesas 2024. gada 20. augusta spriedumu daļā par apsūdzētajam /Persona A/ noteikto sodu un šajā daļā nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā;

pārējā daļā Latgales apgabaltiesas 2024. gada 20. augusta spriedumu atstāt negrozītu;

apsūdzētajiem /Persona A/ turpināt piemērot drošības līdzekli – apcietinājumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

M. Leja S. Kaija I. L. Zemīte